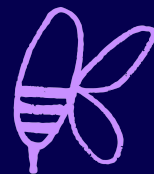

KASKAS

Kalatiestrategian
päivitystyön alkukysely:
Loppuraportti

Loppuraportin sisältö

- Kyselyn lähtökohdat ja toteutus
- Nykyisen kalatiestrategian arviointi
- Uuden kalatiestrategian valmistelu
- Yhteenveto tuloksista

Kyselyn lähtökohdat ja toteutus

Kyselyn lähtökohdat

Ensimmäinen valtakunnallinen vaelluskalakantojen elvyttämistä käsittelevä kalatiestrategia hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksellä vuonna 2012. Strategian tavoitteena on uhanalaisten ja vaarantuneiden vaelluskalakantojen elinvoimaisuuden vahvistaminen. Hallitusohjelman mukaisesti strategia päivitetään tällä kaudella vastaamaan paremmin nykyistä tilannetta.

Strategian valmistelu käynnistyy kyselyllä, jonka tavoitteena on kerätä valmistelun alussa keskeisiltä sidosryhmiltä näkemyksiä nykyisen kalatiestrategian toimivuudesta, tulevan strategian lähtökohdista sekä strategian valmistelusta.

Kysely on osa uuden kalatiestrategian valmistelun vuorovaikutussuunnitelmaa. Kyselyn tuloksia käytetään valmistelun tukena.

Aineisto

Sähköinen kysely toteutettiin maa- ja metsätalousministeriön Zeffi-kyselytyökalulla.

Kysely lähetettiin 245 uniikkiin sähköpostiosoitteeseen. Kysely toimitettiin energia-, kalastus-, luonto- ja ympäristöaiheiden parissa toimiville tahoille sekä aiheen parissa työskenteleville viranomaisille ja tutkimuslaitoksille. Kyselyä oli mahdollista jakaa vastaajan organisaatioissa.

Kysely oli auki 20.1.–4.2.2025. Kyselyyn tuli yhteensä 190 vastausta, joista 30 oli tyhjiä. Tyhjien vastausten poistamisen jälkeen vastausten lukumäärä oli 160.

Aineiston analysointi ja raportointi

Aineiston analysointi toteutettiin sekä määrällisin että laadullisin menetelmin, jotta saimme monipuolisen kuvan sidosryhmien näkemyksistä.

Avovastaukset analysoitiin laadullisesti teemoittelemalla, eli tunnistamalla vastausten sisältä keskeisiä yhdistäviä ja erottavia aiheita. Näin muodostettiin kokonaisuuksia, jotka kuvastavat vastaajien yleisiä mielipiteitä ja mahdollisia ristiriitaisia näkemyksiä. Määrälliset vastaukset puolestaan tarkasteltiin jakaumien ja keskeisten tunnuslukujen avulla.

Osa aineiston analyysistä tehtiin tekoälyavusteisesti niin, että tekoälyä käytettiin tunnistamaan aineistosta toistuvia sanoja, teemoja tai kokonaisuuksia. Ihminen on tarkistanut kaikki sisällöt.

Raportissa kyselyn tulokset esitetään kahdessa pääkokonaisuudessa:

Nykyisen kalatiestrategian arviointi

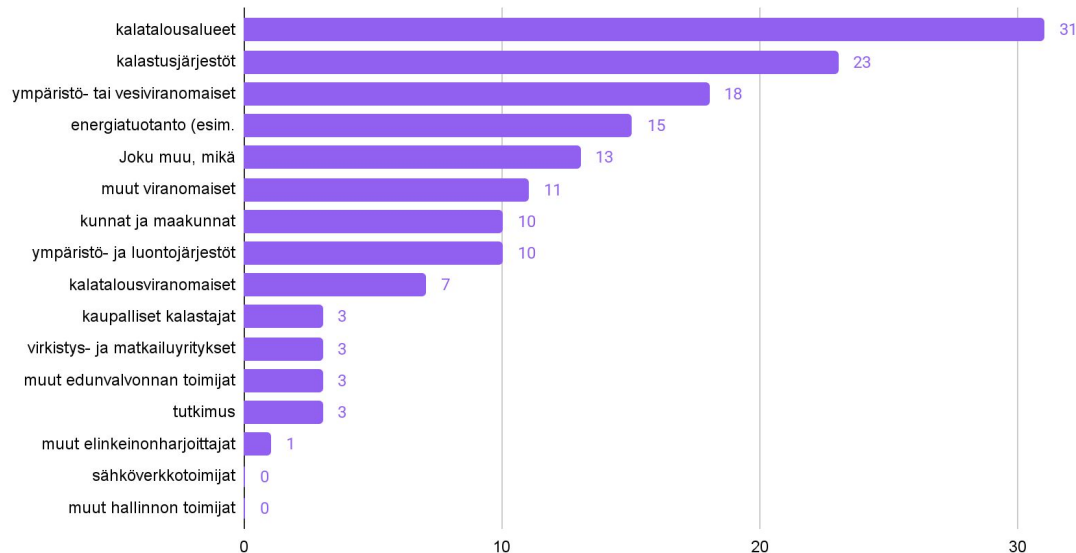
Tässä osiossa tarkastellaan, miten vastaajat näkevät nykyisen strategian toimivuuden ja vaikutukset.

Uuden kalatiestrategian valmistelu

Tässä osiossa keskitytään vastaajien näkemyksiin siitä, miten strategiaa tulisi kehittää tulevaisuudessa.

Vastaajien taustatiedot

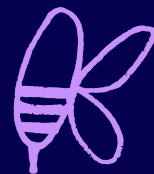
Vastaajien edustama taho

Joku muu, mikä:

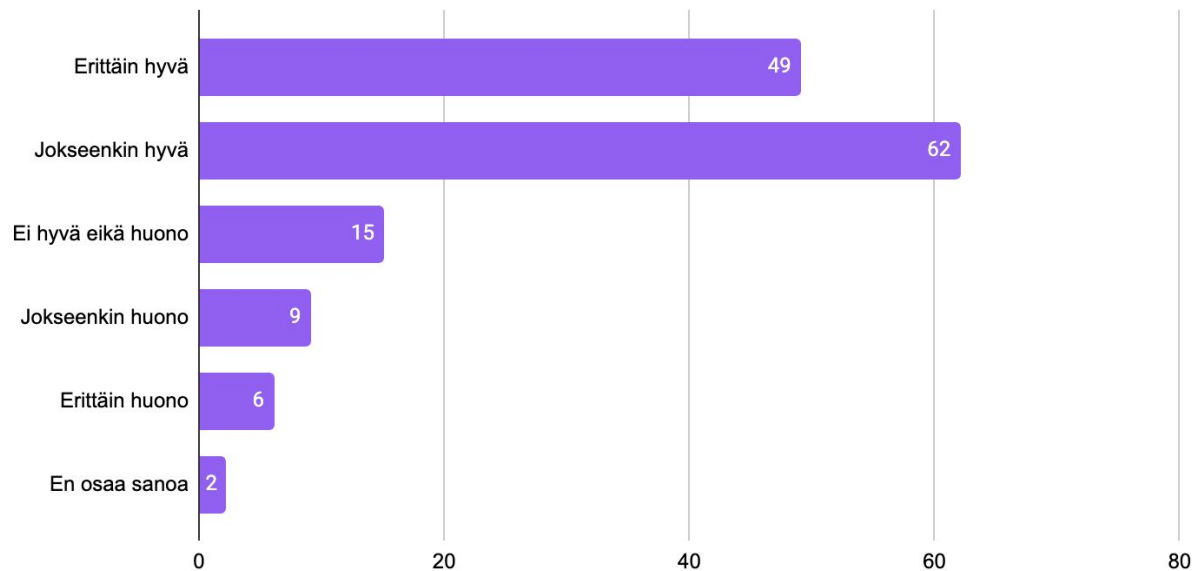
- Vapaa-ajankalastaja
- Perhokalastaja
- Vapaa-ajan kalastaja
- vapaa-ajan kalastaja
- Virkestyskalastaja
- Vaelluskalojen viljely, istuttaminen ja palauttaminen
- Harrastekalastaja
- Harrastekalastaja
- Ympäristö- ja kalatalousalan asiantuntija
- Vesi- ja kalatalousasioita seuraava asiantuntija
- Osakaskunta
- Kalastusmatkailuyrittäjä
- Kalanviljely, velvoitteisiin liittyvä konsultointi

n=151

Nykyisen kalatiestrategian arviointi

Arvioi nykyisen kalatiestrategian visiota: ”Elinvoimaiset vaelluskalakannat lisääntyvät luonnossa mahdollistaen monimuotoisuuden säilymisen ja kestävän kalastuksen ”

n=143

Kaikki ympäristö- ja vesiviranomaiset (N18), 80 % energiatuotannon ja 90 % ympäristö- ja luontojärjestöjenvastaajista pitivät visiota erittäin tai jokseenkin hyvänä.

Vision jokseenkin huonoksi tai erittäin huonoksi arvioivat etenkin kalatalousaluiden ja kalastusjärjestöjen edustajat.

Nykyisen strategian visio on hyvä

Suuri enemmistö vastaajista **ovat tyytyväisiä visioon eikä eri vastaajaryhmien välillä ole merkittäviä eroja tyytyväisyydessä.**

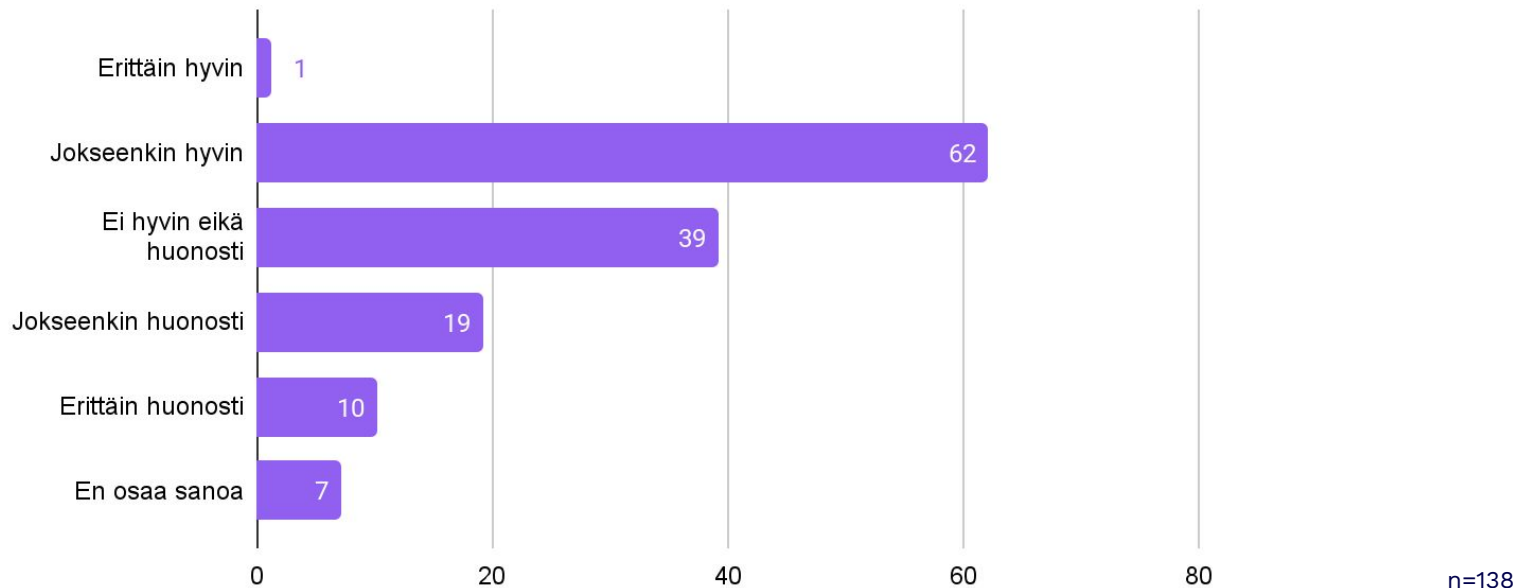
Kalatalousalueiden, kaupallisten kalastajien ja kalastusjärjestöjen edustajien vastauksissa (n54) on eniten negatiivisia ääniä (n10), mutta näissäkin ryhmissä yli puolet on sen kannalla, että visio on erittäin hyvä tai jokseenkin hyvä (n34).

Osa vastaajista toivoi vision tarkentamista. Siinä täytyisi esimerkiksi selkeämmin kuvata kalateiden tuomia mahdollisuuksia.

Tutkimusta edustavat vastaajat korostavat, että valluskalakantojen luontaisen lisääntymisen ohella pitäisi huomioida myös erilaisten virtavesibiotooppien ja muiden virtavesilajien kantojen elvyttäminen. Ei saa tyytyä vain nykyisen selkeästi jo heikentyneen monimuotoisuuden säilyttämiseen vaan **pyrkimyksenä pitää olla sen selkeä parantaminen.**

Energiantuotannon edustajat korostavat, että vaelluskalakantojen lisääntyminen luonnossa on osassa vesistöjä äärimmäisen haastavaa tai käytännössä jopa mahdotonta.

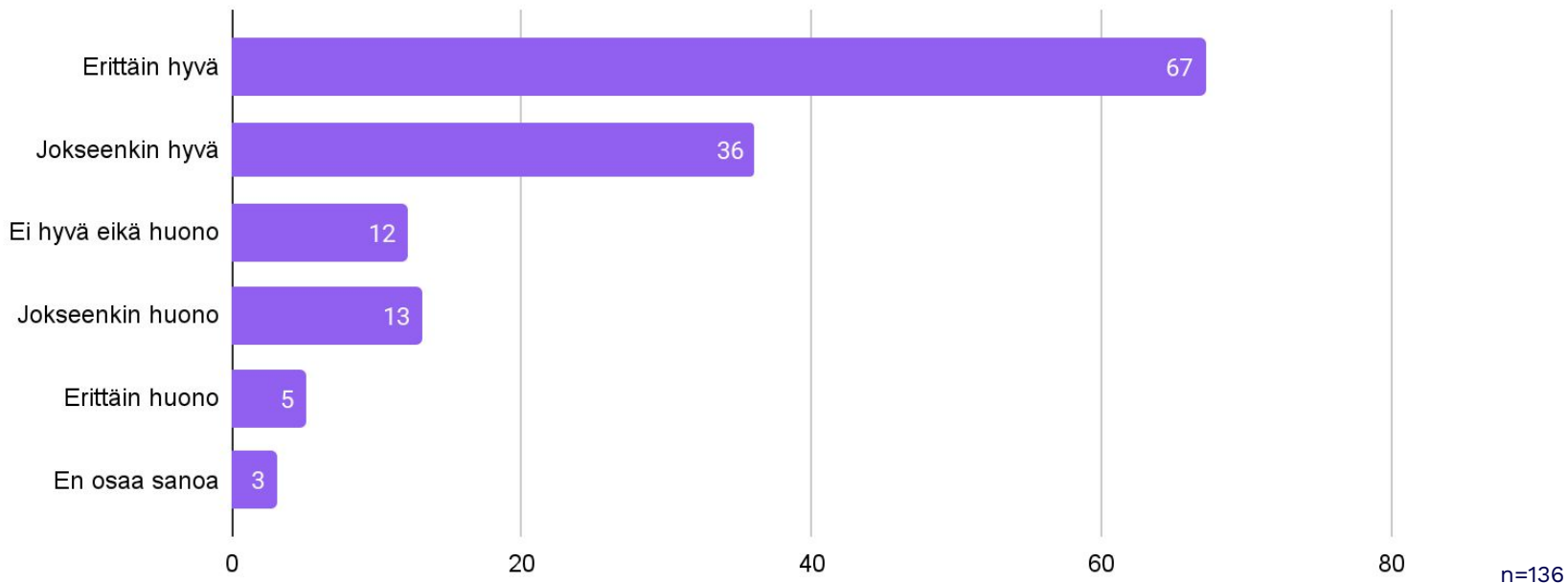
Kuinka hyvin nykyinen kalatiestrategia on mielestäsi edistänyt vaelluskalakantojen elpymistä?

“Ei hyvin eikä huonosti” -vastaukset ovat melko yleisiä, mikä viittaa siihen, että osa vastaajista kokee vaikutukset neutraaleina.

Kysymys on jakanut mielipiteitä lähes kaikkien vastaajaryhmien sisällä ja vastauksia on tullut asteikon jokaiseen kohtaan.

Arvioi nykyisen kalatiestrategian toiminta-ajatusta: ”Painotetaan kalojen luontaisen lisääntymiskierron tukemista ja palauttamista istutusten sijaan.”

Yli 75 % vastaajista pitää toiminta-ajatusta erittäin hyvänä tai jokseenkin hyvänä ja ainoastaan 13 % ajattelee sen olevan jokseenkin huono tai erittäin huono.

Istutukset jakavat mielipiteitä toiminta-ajatuksessa

Mielipide istutuksista jakaa vastaajia siitakin huolimatta, että valtaosa arvioi toiminta-ajatuksen olevan hyvä tai erittäin hyvä. **Vastaajaryhmien välillä on eroja on mm. siinä miten eri vesistöissä ja eri ajankohtina istutuksia tarvitaan.**

Energiantuotannon edustajat pitävät tuki-istutuksia välttämättöminä siirtymävaiheessa. Tietyillä alueilla ne nähdään edelleen olennaisena osana vaelluskalakantojen turvaamista.

Kalatalousalueet ja kalastusjärjestöt puolestaan korostavat, että luontaisen lisääntymisen tukeminen on tärkeää, mutta istutuksia ei voida vielä täysin lopettaa.

Ympäristö- ja vesiviranomaiset, ympäristö- ja luontojärjestöt sekä tutkimuksen edustajat suhtautuvat istutuksiin varauksellisemmin ja painottavat luontaisen elinkierron tukemista entistä vahvemmin. Heidän näkemyksensä mukaan istutuksia tulisi käyttää vain poikkeustapauksissa ja tarkan harkinnan kautta.

”

Luontainen on sinällään hyvä lähtökohta, mutta ei välttämättä kaikkialla esimerkiksi yleisten noususteiden vuoksi mahdollinen edes keskipitkällä aikavälillä. Realismi täytyisi näkyä paremmin.

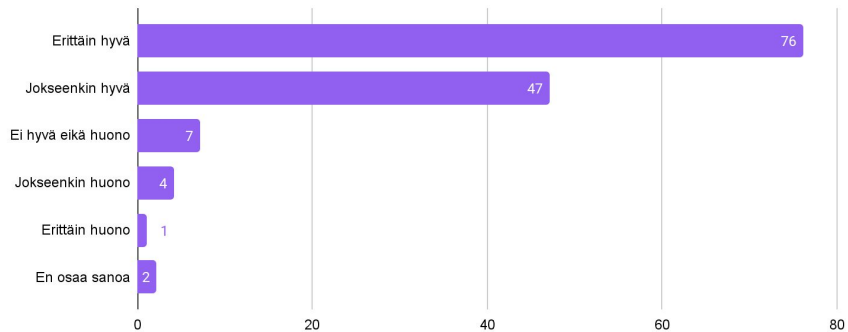

”

Luontaiseen lisääntymiseen tuleekin pyrkiä. Tutkimus osoittaa, että istuttamiset lisäävät lajin sisäistä homogenisaatiota ja edistävät sukupuuttoa.

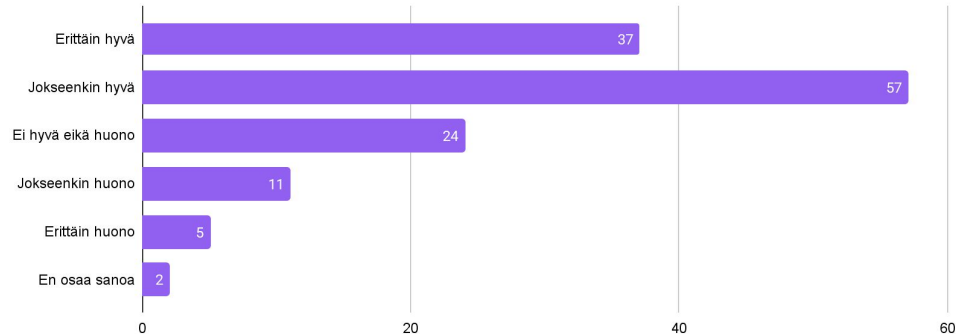

Arvioi nykyisen kalatiestrategian päämäärää 1: ”Vahvistetaan uhanalaiset vaelluskalakannat elinvoimaisiksi ja lisätään siten luonnon monimuotoisuutta.”

n=137

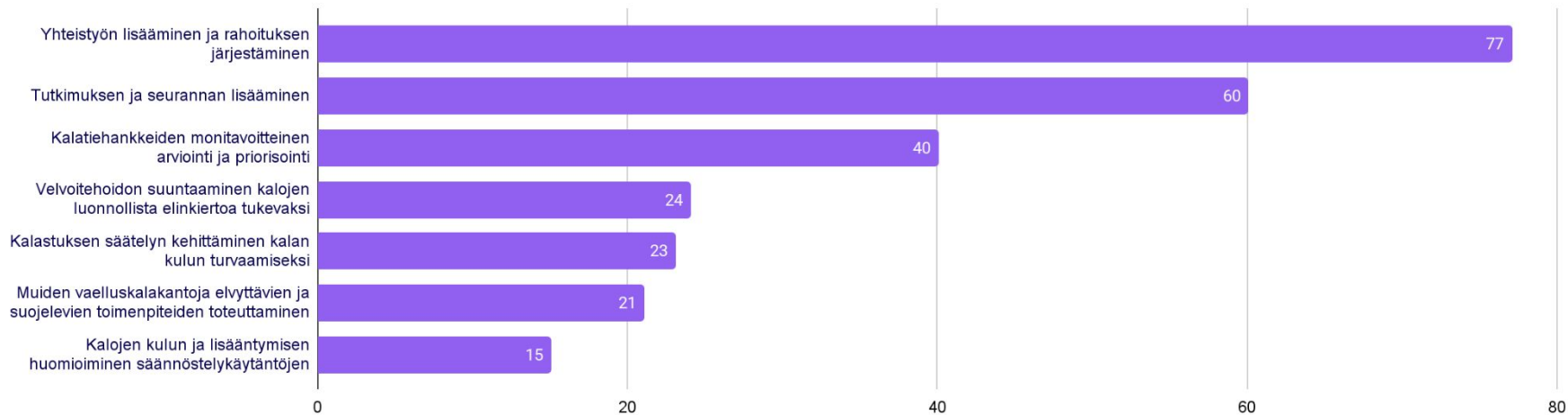
Arvioi nykyisen kalatiestrategian päämäärää 2: ”Saadaan aikaan myönteisiä sosioekonomisia vaikutuksia ja parannetaan mahdollisuuksia kestävään kalastukseen.”

n=136

Päämäärä 1 koettiin vastausten perusteella paremmaksi kuin päämäärä 2, jonka vastauksissa on enemmän hajontaa.

Valitse 1–3 toimintalinjaa, joissa on mielestäsi onnistuttu strategiakaudella?

Tärkeimpiä syitä onnistumisiin:

Hankkeiden arviointia on kehitetty. Monitavoitteiset hankkeet ovat vastaajien mielestä lisänneet hankkeiden vaikutuksia.

Vaelluskalatutkimusta on tehty strategiakaudella paljon. Tutkimukseen on sitoutunut useita rahoittajia.

Säätiöiden ja muiden tahojen rahoittamat pienimuotoiset projektit ovat mahdollistaneet onnistuneita palautumistoimia.

Monilla alueilla yhteistyö eri toimijoiden välillä on lisääntynyt. Tietyillä alueilla velvoitemuutokset ovat kuitenkin aiheuttaneet kitkaa eri yhteistyötahojen välille.

Tärkeimpiä syitä epäonnistumisiin:

Etenkin ympäristö- ja vesiviranomaiset, ympäristö- ja luontojärjestöt sekä kalatalousalueet ovat arvioineet kahden vähiten ääniä saaneen toimintalinjan epäonnistuneen.

Osan vastaajista mukaan voimatalouden ja energiasektorin vastahakoisuus estää yhteisiä toimia.

Osan vastaajista mukaan velvoitemuutokset nykyisessä muodossaan eivät ole hyödyttäneet kalakantoja, vaan heikentäneet yhteistyötä. Velvoitetarkistuksissa on vastaajien mukaan unohdettu vapaaehtoiset toimet.

Lupaprosessit ovat pitkiä ja niiden aikana toimintaympäristö ehtii muuttua. Se vähentää toimijoiden motivaatiota ja sitoutuneisuutta.

Säännöstelykäytäntöjen kehitys on edennyt hitaasti, eikä vaikuttavia ja kustannustehokkaita ratkaisuja ole saatu laajamittaiseen käyttöön.

Vaikka rahoitus on lisääntynyt, hallituskauden mittaiset rahoitusohjelmat ovat johtaneet varojen ohjautumiseen toissijaisiin kohteisiin. Pitkäjänteinen rahoitus ja poliittinen tuki yli hallituskausien puuttuu.

”

“Pienimuotoisia onnistumisia ovat säätiöiden tms. rahoituksella toteutetut ns. "tarpeettomien" tippavoimaloiden poistamiset ja kalojen vaellusten mahdollistaminen.

Kyselyn vastaaja

”

Onnistuttu hankkeiden monitavoitteisen arvioinnin lähtökohtien asettamisessa sekä tutkimuksessa, jota on tehty paljon, ja sen rahoittamiseen ovat monet tahot sitoutuneet.”

Kyselyn vastaaja

Hankkeet ja toimenpiteet, joissa vesivoimayhtiöt, tutkimus ja hallinto ovat yhdessä etsineet ratkaisuja, ovat lähes poikkeuksetta epäonnistuneet saamaan aikaan vaikuttavia ja pysyviä tuloksia. -- Tärkeimpänä syynä lienee se, että vaikuttavien toimenpiteiden ja "pakkokeinojen" sijaan ollaan haluttu edetä hyvässä yhteisymmärryksessä haitan aiheuttajien kanssa. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa aikaa ja rahaa on tuhlatu toimenpiteisiin, joiden vaikuttavuus on alun perinkin tiedetty heikoksi. Lisäksi suurilla rakennetuilla joilla on myös enimmäkseen epäonnistuttu yhteisen tahtotilan ja yhteistyön rakentamisessa.

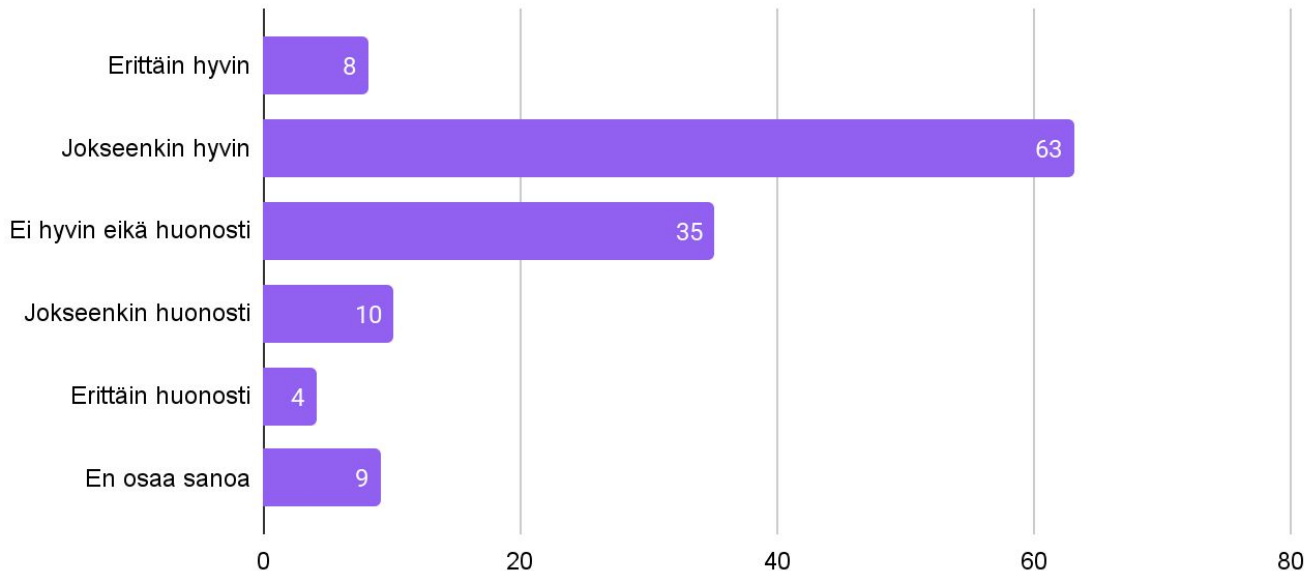

Kalatiehankkeiden priorisointi, yhteistyön ja seurannan lisääminen perustuu pitkälti niin kansallisella kuin alueellisella tasolla asiantuntevien viranomaisten, tutkijoiden, eri alan päättäjien ja voimayhtiöiden aktiiviseen vuorovaikutukseen, yhteiseen hiileen puhaltamiseen ja toistensa näkemysten kuuntelemiseen. Onnistumisessa keskeistä on ollut luottamuksen rakentaminen eri osapuolten välille ja eteenpäin katsovien ja rakentavien toimintatapojen löytäminen

Miten nykyisen strategian mukaisten kärkikohteiden valinta on onnistunut suhteessa strategian tavoitteisiin?

n=129

Vastauksissa on enemmän hajontaa kuin aiemmissa kysymyksissä. “Erittäin hyvin” vastanneiden määrä on kysymyksessä huomattavasti pienempi kuin aiemmissa kysymyksissä.

Etenkin kalatalousalueet ovat vastanneet kysymykseen “Ei hyvin eikä huonosti”.

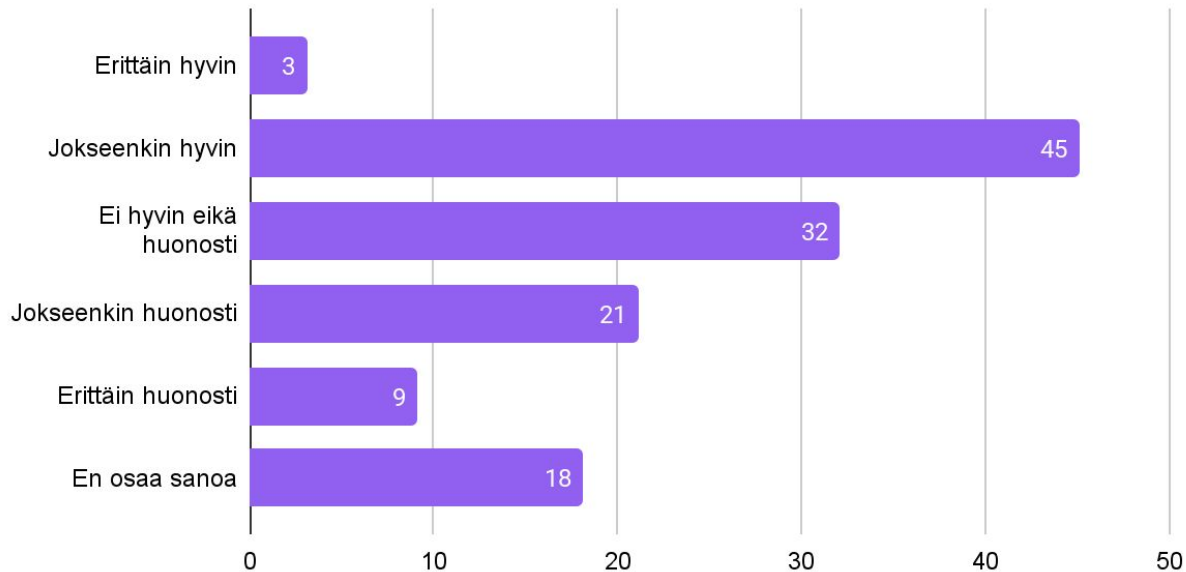
Onnistumisia ja epäonnistumisia

Vastausten perusteella kärkikohteiden valinnassa on onnistuttu osittain, mutta merkittäviä puutteita on edelleen. Yhteistyön puute, päätöksenteon epäselvyys ja resurssien jakautuminen kalliisiin, mutta näkyviin hankkeisiin ovat keskeisiä haasteita, joita vastaajat listaavat.

Vastaajat kokevat, että kärkikohteiden valintaprosessi ei ole ollut täysin systemaattinen ja läpinäkyvä. Kohteita on valittu paikallisella tasolla, mutta kriteerejä ei ole sovellettu valtakunnallisesti johdonmukaisesti. Osa vastaajista kokee, että kärkikohteet on valittu enemmän toteutettavuuden kuin vaikuttavuuden perusteella – eli sinne, missä on helpointa toimia, ei välttämättä sinne, missä toimenpiteistä olisi eniten hyötyä.

Ympäristö- ja vesiviranomaisten edustajat korostavat, että toimenpiteitä tarvitaan myös muissa kuin kärkikohteissa. Tavoite palauttaa luonnonkierto myös isommissa rakennetuissa joissa on tunnustettu aiempaa laajemmin. Jokilistan laatiminen on kuitenkin osittain johtanut alueelliseen edunvalvontaan.

Miten nykyisen strategian mukaisten hankkeiden resursointi on onnistunut? (mm. rahoitus, osaaminen, työntekijät)

n=128

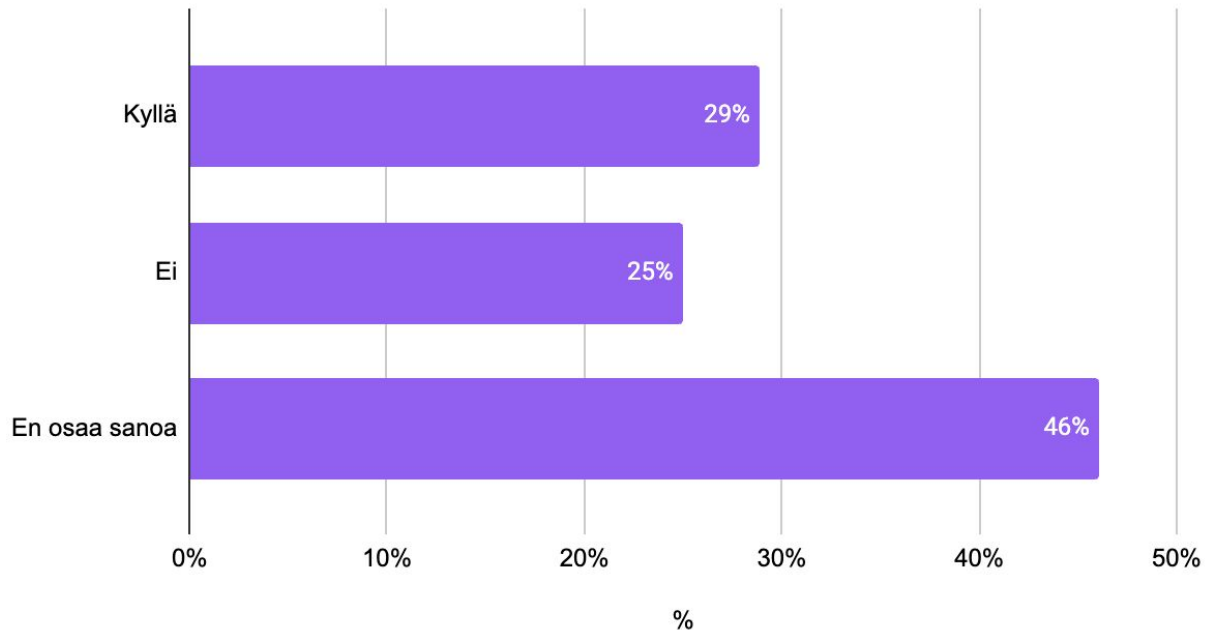
Myös tämän kysymyksen vastauksissa on enemmän hajontaa kuin aiemmissa kysymyksissä. “Erittäin hyvin” vastanneiden määrä on kysymyksessä pienempi kuin aiemmissa kysymyksissä.

En osaa sanoa -vastausten lukumäärä on korkea verrattuna aiempiin kysymyksiin. Etenkin ympäristö- tai vesiviranomaiset ja kalatalousalueet ovat arvioineet resursoinnin onnistuneen jokseenkin huonosti tai erittäin huonosti.

Rahoituksen määrä huolestuttaa

Resurssien puute yhdistää lähes kaikkia vastaajia. Hallitusohjelmien kautta saatua rahoitusta pidetään tärkeänä onnistumisena, mutta rahoitusmäärä koetaan edelleen riittämättömäksi, erityisesti suurten hankkeiden toteuttamiseksi. Hankkeita on rahoitettu myös yksityisin varoin, koska valtion tuki on ollut pienimuotoista, eikä selkeitä rahoitusmalleja ole kehitetty.

Onko nykyinen strategia rajattu mielestäsi hyvin?

n=128

Vastaukset ovat erittäin jakautuneita. Jokaisesta vastaajaryhmästä löytyy sekä "Kyllä" että "Ei" vastauksia.

Energiantuotannon 15 vastaajasta 12 ovat vastanneet "Ei" tai "En osaa sanoa".

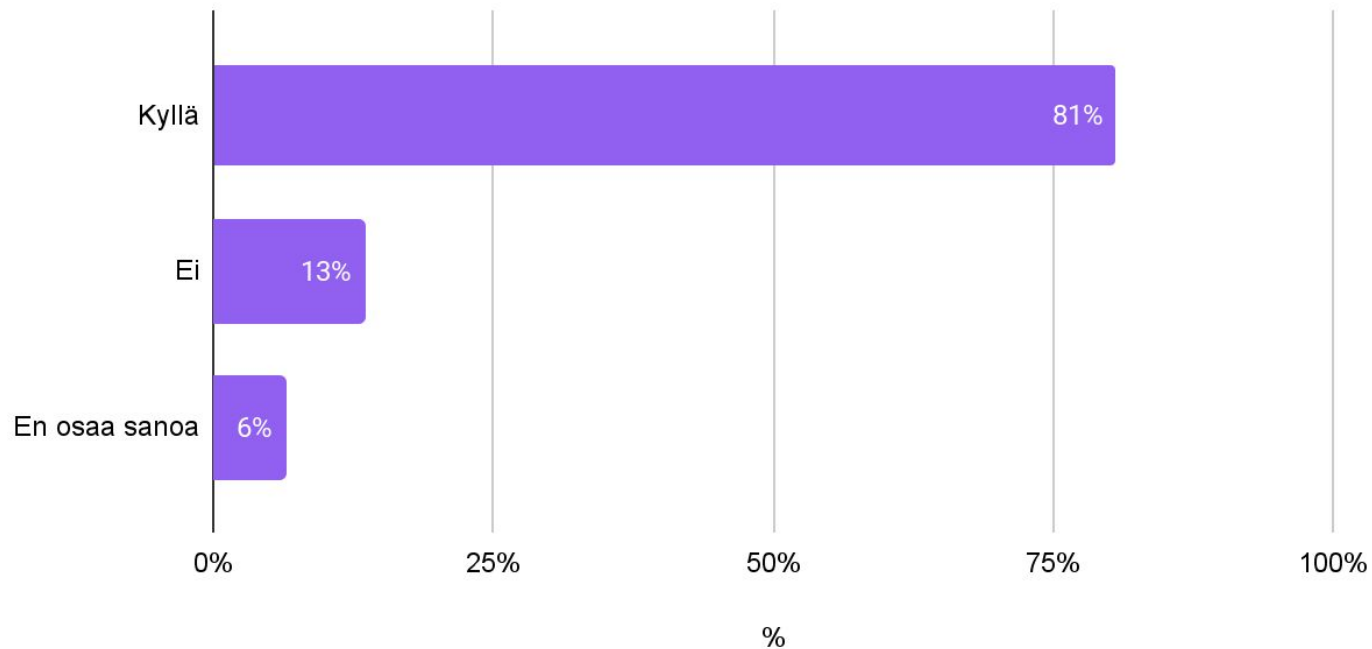
"Kyllä" -vastaajien joukossa on etenkin ympäristö- ja vesiviranomaisten ja muiden viranomaisten edustajia, mutta näidenkin vastaukset jakautuvat: puolet kaikista edustajiasta ovat vastanneet "Kyllä" ja puolet "Ei" tai "En osaa sanoa".

Perusteluja

Moni “Ei” vastauksen antanut arvioi strategian olevan liian kapeasti rajattu sillä se keskittyy pääosin noususteiden ohittamiseen kalateiden avulla. Useat vastaajat painottavat, että strategian tulisi huomioida vaelluskalojen koko elinkierto, mukaan lukien alasvaellusreitit, kalastuksen sääntely eri vesialueilla sekä jokien elinympäristöjen laatu ja kunnostus.

Kritiikki kohdistuu myös siihen, että strategia ei aidosti ohjaa toimintaa, koska sen linjaukset ovat ympärilyönteitä tai riippuvaisia lakimuutoksista, jotka eivät vielä ole toteutuneet. Lisäksi moni vastaajista kantaa huolta siitä, että strategia jättää ulkopuolelle pienvedet, paikallisesti tärkeät kohteet sekä virtavesien muut uhanalaiset lajit, kuten raakun.

Ovatko kalatiestrategian vaikutukset näkyneet alueellasi tai työssäsi?

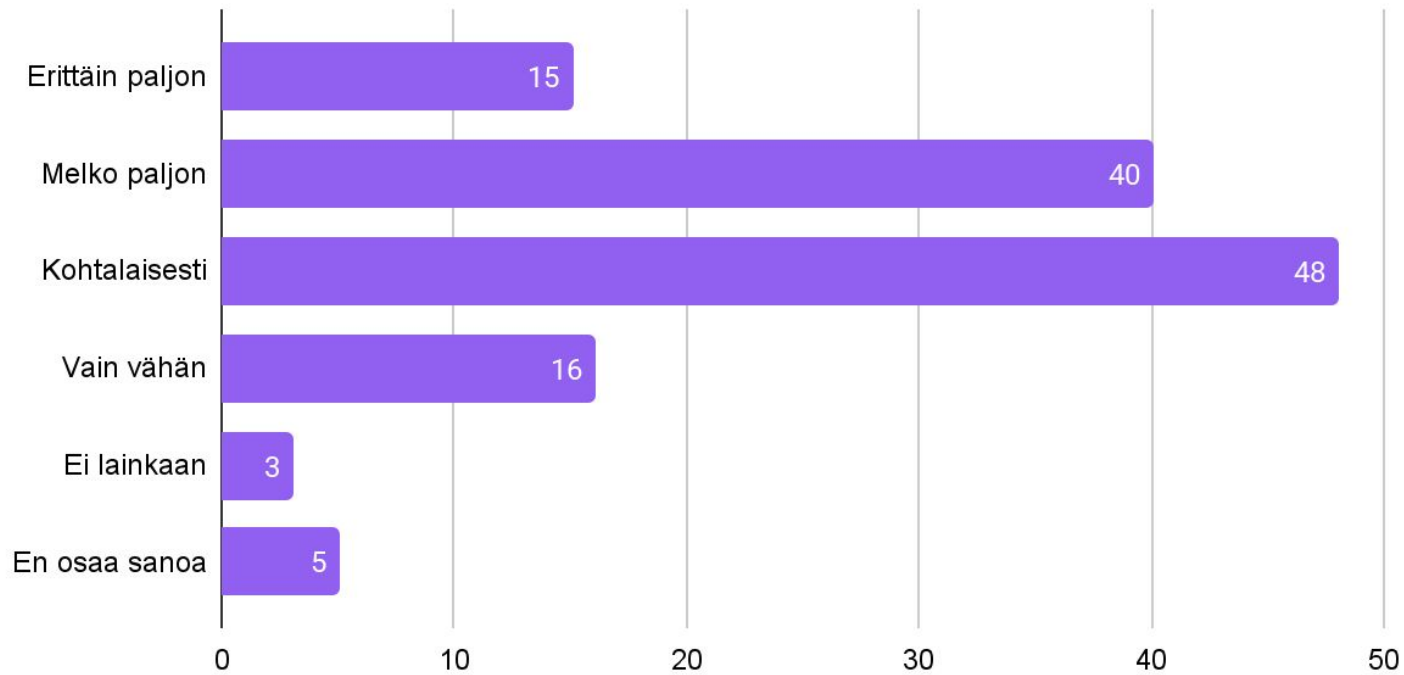
Näin vaikutukset näkyvät

“Kyllä”-vastaajien mukaan kalatiestrategian vaikutukset ovat näkyneet monin tavoin eri alueilla ja työssä. Suuri osa vastaajista mainitsee rahoituksen, erityisesti NOUSU-ohjelman ja valtion tukirahoituksen keskeisenä tekijänä, joka on mahdollistanut uusien hankkeiden käynnistämisen ja resurssien kohdentamisen strategian mukaisiin kohteisiin. Esimerkiksi Lieksanjoella ja Oulujoella, strategia on ollut merkittävä osa vesistöjen kehittämistä, mutta myös haasteita on ilmennyt. Haasteista nostettiin esimerkkinä viranomaispäätökset, jotka ovat näyttäneet osalle vastaajista ristiriitaisina strategian linjausten kanssa. Lisäksi kalatalousalueilla on ollut aktiivista toimintaa virtavesien kunnostuksessa ja vaellusyhteyksien parantamisessa.

Myös Tainionvirran Virtaankosken muutostyöt, Kovesjoen kalatie ja Varkauden Ämmänkosken hankkeet mainitaan esimerkkeinä onnistuneista alueellisista toimenpiteistä.

Vaikka strategia on tuonut positiivisia vaikutuksia, myös ongelmia ja ristiriitoja on havaittu. Eri vastaajien työssä strategia on ollut näkyvästi mukana, mutta käytännön toteutuksessa on myös haasteita, kuten lisääntynyt salakalastus ja byrokratian määrä (“palavereja on riittänyt”).

Kuinka hyvin kalatiestrategia on mielestäsi lisännyt tietoisuutta vaelluskalojen suojelun merkityksestä?

Miten kalatiestrategia on vaikuttanut yhteistyöhön eri toimijoiden välillä?

Vastaajien mukaan strategia on lisännyt vuoropuhelua ja yhteistyömahdollisuuksia, mutta samalla se on myös kärjistänyt vastakkainasettelua.

Monet vastaajat kokevat, että kalatiestrategia on tarjonnut hyvän viitekehyksen, johon eri toimijat voivat tukeutua omissa tavoitteissaan. Yhteistyö on lisääntynyt esimerkiksi järjestöjen, kuntien, yritysten, kalatalousalueiden, osakaskuntien ja viranomaisten välillä.

Useat vastaajat mainitsevat, että vaikka yhteistyö on lisääntynyt, samalla on tapahtunut ryhmien polarisoitumista ja vastakkainasettelun kärjistymistä. Vaelluskalakeskustelu on monien vastaajien mukaan muuttunut turhauttavaksi.

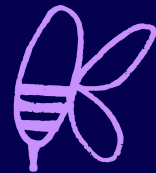
Vastaajat mainitsevat, että eri hallinnonalojen siiloutuminen näkyy strategian toimeenpanossa ja vaikeuttaa yhteistyön sujuvuutta.

Yhteistyö ja verkostoituminen on lisääntynyt. Alueellisia yhteistyöryhmiä ja yhdistyksiä on perustettu. Toisaalta on esiintynyt myös poteroitumista, ja kalatiestrategiaa on tulkittu omista lähtökohdista. Sitoutuneisuus heikkenee, kun prosessit pitkittyvät. Myös vaelluskalojen elinolosuhteiden parantamiseen liitännäisiä valuma-aluehankkeita on pystytty edistämään hyvässä yhteistyössä

Kyselyn vastaaja

Uuden strategian lähtökohdat

Mihin ongelmiin ja kysymyksiin strategiassa pitää vastata?

Kaikki vastaajat toivovat taustasta riippumatta, että uudessa strategiassa **priorisoidaan tietoon perustuen, missä kohteissa on mahdollista saavuttaa mahdollisimman hyviä tuloksia.**

Priorisointiin toivotaan realismia ja avoimuutta sen perusteista. Kohteiden toimenpiteisiin pitää myös taata riittävä rahoitus.

Suurin osa kyselyyn vastanneista toivoi, että strategiassa löydetään hyvä **tasapaino velvoitteiden ja vapaaehtoisten toimien välillä.** Myös velvoittavaa sääntelyä tarvitaan vaikuttavien tulosten aikaansaamiseksi.

Jotkut kyselyyn vastanneista peräänkuuluttavat, että **haittojen aiheuttajalla pitäisi olla isompi velvollisuus rahoittaa strategian toimenpiteitä.**

Kaikki toivoivat edellistä strategiaa parempaa **seurantaa ja tulosten arviointia** sekä kohteista että strategian kokonaiskuvasta.

Strategian valmisteluun kohdistuu ristikkäisiä paineita

“Vesivoiman ja eri jokien rooli tärkeä sähköjärjestelmässä sekä ilmasto- ja energiastrategian ja huoltovarmuuden tavoitteet.”

“Vaelluskalakantojen onnistunut elvyttäminen edellyttäisi monissa tapauksissa voimalaitosten toiminnan lopettamista, patojen purkua ja koskien ennallistamista kutuun sopiviksi. Tekniset kalatiet eivät tunnu useinkaan toimivan riittävän hyvin.”

“Kuinka voidaan sovittaa yhteen luonnossa lisääntyvien kalakantojen kaupallisen kalastuksen intressit ja vaelluskalojen suojelun intressit KaL1§ tavoitteet huomioiden?”

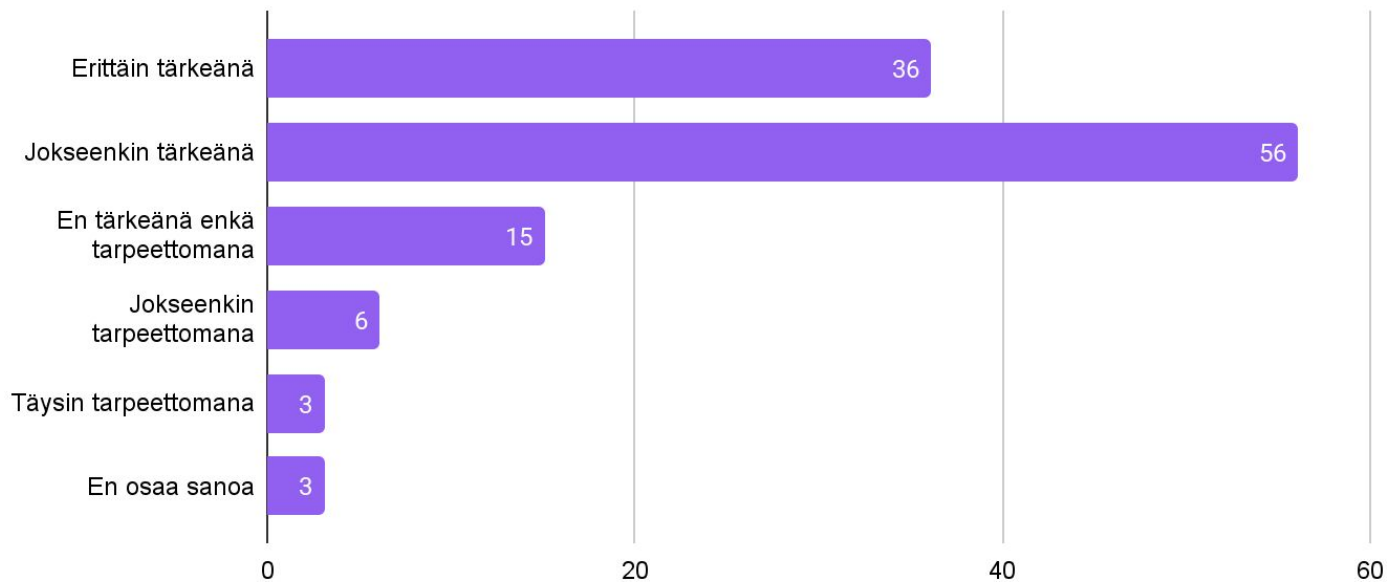
“Strategia tulisi kytkeä koko joen elinympäristökunnostukseen ja virtavesielinympäristön laatuun, ei vain vesivoimalaitoksen kalatiehanke taimenille.”

Strategian rajaukseen on useita eri näkökulmia

Strategian rajaukseen nousi kyselyn vastauksessa monia näkökulmia.

Erityisesti viranomaiset toivovat kalastuksen sääntelyn kytkemistä strategiaan. Monet toimijat, erityisesti kalastus- ja ympäristöjärjestöt sekä ympäristöviranomaiset puolestaan haluavat, että strategiassa ei keskitytä ainoastaan kalateihin vaan virtavesien elinympäristöjen ekologiseen tilaan kokonaisuudessaan sekä vesien laadun parantamiseen. Energiantuotannon edustajat toivovat, että strategian avulla luodaan ennakoitavuutta toimintaympäristöön ja valmistelussa huomioidaan hallitusohjelman muut kirjaukset ja vesivoiman merkitys sähköntuotannossa.

Kuinka tärkeänä pidät yksittäisten jokikohteiden priorisointilistausta strategian onnistumisen kannalta?

n=119

Harva suhtautuu jokikohteiden priorisointiin kielteisesti.
Olennaista on vastausten perusteella se, miten ja millä perusteilla priorisointi tehdään.

Mitkä muutokset toimintaympäristössä on huomioitava?

Vastaajan taustasta riippumatta toimintaympäristöä on muuttanut eniten **luonnon monimuotoisuuden suojeleu, ilmastonmuutoksen eteneminen sekä kalakantojen tilan heikentyminen.**

Ilmastonmuutos ja sen vaikutukset mm. **vesien tilaan ja hallintaan** ovat muuttaneet toimintaympäristöä merkittävästi. Lisäksi vastauksissa nostettiin esille vesien rehevöityminen ja tummuminen.

Iso muutos on tapahtunut **energiantuotannossa.** Uusiutuvan energian tuotannon vaikutukset on huomioitava, samoin sähköjärjestelmän muutos ja huoltovarmuus nykyisessä turvallisuustilanteessa.

Vastaajat nostivat esille **lyhytaikaissäännöstelyn** merkityksen voimalaitosten tulonlähteenä ja sen vaikutuksen vaelluskaloihin. Joidenkin kalakantojen tila on heikentynyt merkittävästi joten toimenpiteillä on kiire.

Edelliseen strategiaan verrattuna valmisteluun lähdetään vastaajien arvioiden **heikommasta resurssitilanteesta,** koska yleinen taloustilanne on epävaka ja julkisella sektorilla tehdään leikkauksia. On tärkeää pohtia, miten saadaan kaikki käytössä olevat resurssit käyttöön.

Ennallistamisasetus luo ajankohtaista painetta asialle

Monet kyselyn vastaajista mainitsivat toimintaympäristön muutoksista kysyttäessä EU:n ennallistamisasetuksen. Ne, jotka perustelivat tarkemmin ovat sitä mieltä, että asetus ja sen kansallinen toimeenpano luo painetta elinympäristöjen palauttamiseen ja vauhdittaa vesistöjen ekologisen tilan parantamista, mikä vaikuttaa myös vaelluskaloihin.

Nykyinen lainsäädäntö ei kuitenkaan tue riittävästi ennallistamista, joten useat vastaajat nostivat esille esim. vesilainsäädännön päivittämisen tarpeellisuuden.

Ennallistamisasetuksen tavoitteet pitää vastaajien mukaan yhdistää muihin ohjelmiin ja hankkeisiin kuten Helmi- ja Nousu-ohjelmaan ja vesienhoitosuunnitelmiin ja pitää huolta siitä, että työlle on riittävät resurssit.

Ennallistamisasetus tukee joidenkin vastaajien mukaan vaelluskalakantojen palauttamista, mutta työssä onnistuminen edellyttää myös kalastuksen sääntelyn tehostamista.

”

Ennallistamisasetus: selkeä mandaatti ja tarve purkaa patoja. Erityinen keskittyminen käytöstä poistettuihin kohteisiin ja ehkä painotus pienempiin kohteisiin.

”

Sähköjärjestelmä on "mullistunut" edellisen strategian valmistelun jälkeen.

Kyselyn vastaajat kysyttäessä toimintaympäristön muutoksista

Strategian tärkeimmät tavoitteet

Moni on tyytyväinen nykyisen strategian tavoitteisiin. Kaikkien kyselyyn vastanneiden ryhmien mielestä myös tulevan strategian keskeisin tavoite on vaelluskalakantojen elvyttäminen. Strategiassa on vastaajien mukaan mm. tuettava vaelluskalojen luontaista lisääntymistä, elvytettävä elinympäristöjä ja turvattava vaellusmahdollisuudet. Tavoitteet pitää asettaa tietoon ja tutkimukseen perustuen ja vaikuttavuutta arvioiden.

Energiatuotannon edustajat toivovat, että strategiassa huomioidaan kustannustehokkuus, selvitetään monipuolisesti eri rahoitusvaihtoehtoja sekä suhtaudutaan eri toimiin ja teknologioihin lähtökohtaisesti neutraalisti. Kalatalousalueet ja kalastusalan järjestöt peräänkuuluttavat kyselyn vastausten perusteella konkreettisia ja paikallisia toimenpiteitä. Osa ympäristö- ja vesiviranomaisista puolestaan toivoo, että kalatiestrategia kytketään ennallistamisasetuksen toimeenpanoon sekä vesienhoidon ympäristötavoitteisiin.

Strategian tärkeimmät toimenpiteet

Kyselyn avointen vastausten perusteella tärkeimpiä toimia tulevaa strategiaa ajatellen ovat toimijoiden välisen yhteistyön lisääminen, vaellusesteiden poistaminen ja purkaminen, elinympäristöjen kunnostaminen ja ennallistaminen sekä luonnonmukaisten ohitusteiden ja toimivien kalateiden varmistaminen.

Ympäristö- ja vesiviranomaiset sekä kalastus-, ympäristö- ja luontojärjestöt korostavat vastauksissaan muita vastaajia enemmän sääntelyn kehittämistä. Eri elinkeinoelämän toimijat muistuttavat kalastuksen rajoittamisesta yhtenä olennaisena toimenpiteenä.

Useissa vastauksissa kuitenkin painotettiin, että ei ole olemassa yhtä toimenpidettä tai ratkaisua, vaan tarvitaan laaja keinovalikoima, jota arvioidaan alueellisesti. Onnistuminen vaatii pitkäjänteistä rahoitusta ja jatkuvaa vaikuttavuuden arviointia ja seurantaa.

”

Kalastuksen säätelyyn tulee panostaa huomattavasti enemmän. On menossa mittavia kalatalousvelvoiteprosesseja, vaelluskalahankkeita jne., joista saatavat tulokset valuvat hukkaan, jos kalastuksen säätelyssä ei edetä.

Jatkossa tulee laittaa luonnonmukaiset kalauomat etusijalle ja varmistaa huomattavasti aiempaa käytäntöä suuremmat virtaamat kalauomiin vaelluksen aikana ja ylläpitää läpi vuoden riittävää ekologista virtaamaa.

Vesivoimaloiden lisääntyneestä nopeasta vuorokausisäännöstelystä on siirryttävä ekologisesti kestävämpiin tasaisempiin keskivirtaamiin, jotka ovat edellytys myös vaelluskalojen mahdollisuuksille löytää tiensä vastavirtaan ja edelleen kalateihin.

Kyselyn vastaaja

Kalatalous- velvoitteiden sekä päivittämistä että määrittelyä kaivataan

Vastausten perusteella toivotaan, että kalatalousvelvoitteet sidotaan osaksi strategian valmistelua. Osa toivoo niiden päivittämistä, osa määrittelyä uudelleen.

Kalatalousalueiden ja viranomaisten vastauksissa on toiveita, että velvoitteet päivitetään vastaamaan paremmin ekologisia ja kalataloudellisia tavoitteita.

Ympäristö- ja luontojärjestöistä sekä maakunnallisista toimijoista peräänkuulutettiin velvoitteiden laajempaa määrittelyä. Tämä voisi tarkoittaa perinteisistä istutusvelvoitteista siirtymistä luonnonmukaisempiin ratkaisuihin kuten kalateihin ja elinympäristön kunnostamiseen.

Valmistelussa yhteensovittavat asiat

Taustasta riippumatta vastaajien mielestä tärkein yhteensovittettava asia strategian valmistelussa on **lisääntyvän säätövoiman ja vaelluskalojen suojelun yhteensovittaminen**. Osa vastaajista toivoi, että valmistelussa suhtauduttaisiin eri teknologioihin neutraalisti. Osa puolestaan toi esille, että nykyisten kalatalousvelvoitteiden laajentaminen todelliseen haittaan edellyttää yhteensovittamista. Valmistelussa joudutaan yhteensovittamaan aineiston perusteella myös **kalastusta ja kalakantojen tilaa**.

Lähes kaikissa vastaajaryhmissä nostettiin esille, että hallinnon on varmistettava, että **tavoitteet keskeisillä toimialoilla vievät samaan suuntaan**.

Kalatiestrategiassa on otettava huomioon mm. ilmasto- ja energiastrategia, kansallinen ennallistamissuunnitelma, kalastuslaki, vesilaki, vesienhoitosuunnitelmat ja valuma-alue suunnittelun tiekartta. Ohjausta on kansallisella tasolla, EU:ssa ja paikallisesti. Myös kulttuuriperinnön, virkistykseen ja matkailun merkitys on huomioitava.

Päällekkäistä työtä on vältettävä, varsinkin kun resursseja on vähemmän. Vaelluskalastrategia edellyttää konkreettista tekemistä, jota on yhteensovittettava niukkoihin resursseihin.

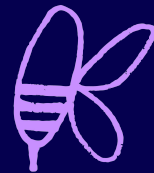
Odotukset valmistelulle

Kyselyn vastaajat toivovat laaja-alaista, kaikki osapuolet tasapuolisesti huomioivaa keskustelua valmistelun joka vaiheessa. Valmistelusta on viestittävä säännöllisesti kaikille sidosryhmille, mutta myös laajemmalle yleisölle. Aihe ei saa jäädä pienen ammattilaisten piirin keskuuteen.

Iso osa vastanneista korostaa tutkimuksen roolia valmistelussa. Tämä on keskeistä esimerkiksi eri kohteiden priorisoinnissa ja toimenpiteiden vaikutusten arvioimisessa.

Osa vastaajista tunnustaa olevansa valmistelun käynnistyessä skeptisiä, sillä keskusteluilmapiiri aiheen ympärillä on ollut hankala. Strategian toimeenpano edellyttää eri toimijoiden hyvää yhteistyötä, joten rakentava ote valmisteluvaiheessa on jatkon kannalta erittäin tärkeää.

Lähes kaikki toivovat, että valmistelussa puhutaan rehellisesti käytössä olevista resursseista alusta saakka.

Yhteenveto tuloksista

Yhteenveto:

Nykyisen kalatiestrategian arviointi

- **Strategian visio on pääosin toimiva:** suuri osa vastaajista pitää sitä hyvänä. Kuitenkin osa toivoo tarkennuksia erityisesti kalateiden tuomien mahdollisuuksien esille tuomisessa.
- **Vaelluskalakantojen elpyminen on edistynyt,** mutta vaikutukset eivät ole olleet yhtä merkittäviä kaikkialla.
- **Istutukset jakavat mielipiteitä:** energiantuotannon edustajat pitävät niitä välttämättöminä, kun taas ympäristö- ja kalatalousasiantuntijat painottavat luonnonmukaisten ratkaisujen merkitystä.
- **Haasteita on ollut erityisesti rahoituksessa, lupaprosesseissa ja yhteistyössä.** Hallituskausikohtainen rahoitus ei tue pitkäjänteistä kehittämistä ja hallinnon siiloutuminen on hankaloittanut tavoitteisiin pääsemistä.
- **Strategian vaikutukset näkyvät eri tavoin eri alueilla:** yhteistyö on lisääntynyt, vaikka samalla keskusteluilmapiiri on ajoittain kärjistynyt.

Yhteenveto:

Uuden kalatiestrategian valmistelu

- **Vaelluskalakantojen elvytys on tärkein tavoite,** mutta strategian on huomioitava laajemmin virtavesien elinympäristöt ja kalastuksen sääntely.
- **Priorisointi ja realismi keskiössä:** uusi strategia tarvitsee selkeät, tietoon perustuvat painopisteet ja läpinäkyvän priorisointimallin.
- **Rahoituksen pitkäjänteisyys on tärkeää:** satunnaiset hankerahoitukset eivät riitä vaan tarvitaan jatkuvaa resurssien varmistamista ja tehokasta kohdentamista.
- **Strategian tulee olla konkreettinen ja seurattava:** Tavoitteiden on oltava mitattavia ja toteutumista seurattava läpinäkyvästi.
- **Yhteensovittaminen on kriittistä:** strategian on oltava linjassa muiden keskeisten politiikkatoimien, kuten ilmasto- ja energiastrategian sekä vesienhoitosuunnitelmien kanssa.
- **Hallinnonalojen ja eri toimijaryhmien yhteistyö ratkaisevaa:** Parempi koordinaatio ja johdonmukaisuus strategian toimeenpanossa
- **Valmisteluprosessin on oltava avoin ja osallistava:** eri osapuolten tasapuolinen huomioiminen, viestinnän läpinäkyvyys ja rakentava yhteistyö ovat ratkaisevia strategian onnistumiselle.

Yhteenveto:

Keskeiset toimintaympäristön muutokset

Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ja ilmastonmuutos vaikuttavat vesien tilaan ja vaelluskalojen elinympäristöihin.

Energiantuotannon murros: Sähköjärjestelmän muutos ja lisääntynyt vesivoiman säätövoiman tarve.

Ennallistamisasetus luo paineita myös virtavesien ekologisen tilan parantamiseen.

Resurssit: Rahoituksen epävarmuus ja hallinnolliset esteet hidastavat strategian toteutusta.

Kysy lisää!

Karoliina Kinnunen Mohr
karoliina@kaskas.
fi

Mert Sola
mert.sola@kaskas.fi